

בית המדרש הווירטואלי (V.B.M) ע"ש ישראל קושיצקי שלייד ישיבת הר עציון שיעורים בדרכיה: אישה והלכה

צוות דרכיה, לורי נוביק

- [לחצו כאן](#) כדי לראות גרסה מעודכנת של השיעור עם כלי למידה נוספים באתר דרכיה.
- [הרשמו כאן](#) לניוזלטר כדי לקבל עוד עדכונים ותכנים ממיזם דרכיה.
- נשמח לקבל הערות והארות [כאן](#).

תפילה ו | קורבנות ופסוקי דזמרה

מהם קטעי הקורבנות ופסוקי דזמרה? האם נשים צריכות לומר אותם?

קורבנות

מדוע אומרים קורבנות?

אחרי ברכות השחר, נהוג לומר קטעים מהתורה, מהמשנה ומהגמרא המתארים חלק מהקורבנות שהיו מקריבים בבית המקדש. חלק זה של התפילה נקרא "קורבנות".

בגמרא מובא שלימוד תורה על הקורבנות יכול להיות חלופה להקרבת הקורבן עצמו:

מנחות קי ע"א

אמר רבי יצחק: מאי דכתיב "זאת תורת החטאת" ו"זאת תורת האשם" – כל העוסק בתורת חטאת כאילו הקריב חטאת וכל העוסק בתורת אשם כאילו הקריב אשם.

בימינו, כשבית המקדש אינו קיים ואיננו יכולים להקריב קורבנות, הדרך שלנו להתקרב לקדושת הקורבנות היא באמצעות לימוד עליהם. בגמרא אחרת מובא שהקב"ה אמר זאת כבר לאברהם אבינו:

תענית כז ע"ב

אמר לו: כבר תקנתי להם סדר קרבנות, בזמן שקוראין בהן לפני מעלה אני עליהם כאילו הקריבום לפני ואני מוחל להם על כל עונותיהם

ראוי במיוחד לעסוק בקורבנות כחלק מהתפילה, מאחר שמאפיינים מסוימים של התפילה, כגון זמני התפילות, נקבעו בהתאם לזמנים שבהם היו מקריבים את קורבן התמיד וקורבנות אחרים, ובהיעדר הקורבנות התפילות מחליפות אותם.

בנוסף, יש היגיון באמירת קורבנות בתחילת תפילת שחרית כיוון שקריאת פרשיות אלה היא גם מעשה של תלמוד תורה, המתאים לאחר ברכות התורה.¹

האם יש חיוב לומר קורבנות?

הטור מתייחס לפרשייה של קורבן התמיד (במדבר כ"ח, א-ח) כדבר שנקבע כחלק מהתפילה, אולי

¹ בסידור הקדום שלו, רב עמרם גאון מסביר כך את אמירת קורבנות. הוא גם מתייחס לאמירת קורבנות כמנהג. סדר רב עמרם גאון ברכות השחר וסדר שכתבנו לקרוא בצו ולשנות באיזהו מקומן ולדרוש בר' ישמעאל, כך מצוי בשאלות ותשובות, וכך מנהג כל ישראל באספמיה. וראה מנין, דאמר רב ספרא משום ר' יהושע בן חנניה מאי דכתיב ושננתם אל תקרא ושננתם אלא ושלשתם...

בגלל הקשר בין קורבן התמיד לתפילה:

טור או"ח מח

וקבעו לקרות פרשת התמיד, כדאיתא במדרש: "בזמן שאין בית המקדש קיים, מה תהא עליהם? אמר לו: כבר הקדמתי להם סדר הקרבנות; כל זמן שעוסקין בהן, מעלה אני עליהם כאילו הקריבום לפני". ובסידור רב עמרם כתוב פרשת ברכת כהנים אחר ברכת התורה קודם פרשת התמיד. ויש נוהגין לומר אחריה פסוק "וערבה לה' מנחת יהודה" וגו'.

אף שמדברי הטור נשמע שיש חיוב לקרוא את פרשיית קורבן התמיד, גישתו של הטור לגבי חלקים אחרים בקרבנות נשמעת יותר כהמלצה (בדומה לכתוב בשולחן ערוך).²

טור אורח חיים הלכות הנהגת אדם בבקר סימן א

וטוב לו' [לומר] פרשת העקידה... ופרשת הקרבנות כגון פרשת העולה ומנחה ושלמים וחסאת ואשם. אמנם פרשת הקרבנות טוב יותר לאומרה ביום שהם במקום הקרבת הקרבן שזמנו ביום...
ביום...

לדברי הטור, "טוב לומר" את הפרשיות הללו, כולל פרשת העקידה. האופן שבו הוא מתנסח מרמז על כך שאין חובה לומר את פרשיות הקרבנות למעט פרשיית קורבן התמיד. הטור מדגיש דבר נוסף, "טוב יותר לאומרה ביום", מאחר שזה הזמן שבו היו מקריבים את הקורבן. כיוון שלדעתו הזמן הוא רק המלצה ולא חובה, אמירת קרבנות אינה דבר התלוי בזמן (זמן גרמה).

נשים ואמירת קרבנות

באשכנז של המאה הארבע עשרה, המהרי"ל כותב שעל נשים לומר קרבנות כחלק מהחובה להתפלל בכל יום.

שו"ת מהרי"ל החדשות סימן מה

ואטו נשים מי לא מחייבי בתמיד וקרבנות כמו אנשים, הא חייבות בתפילות...

תרגום:

ונשים האם אינן מחויבות בתמיד וקרבנות כמו אנשים?! הרי חייבות בתפילות!...

המהרי"ל רואה את פרשיות הקרבנות כחלק מנוסח התפילה המקובל. נשים, בדומה לגברים, מחויבות לנוסח זה ועל כן מחויבות גם באמירת קרבנות.

אף שהמהרי"ל מתייחס ל"תמיד וקרבנות", רבי שניאור זלמן מלאדי, בעל התניא, פוסק שנשים חייבות לומר רק את הפרשייה של קורבן התמיד.

שולחן ערוך הרב אורח חיים סימן מז

ובקריאת פרשת התמיד הן שוות לאנשים שהרי תפלה במקום תמיד תקונה

מדוע רק את הפרשייה של קורבן התמיד? כיוון שנשים חייבות בתפילות, שזמנו נקבע על פי הזמן של קורבן התמיד. בנוסף, ראינו שהטור מייחס חשיבות רבה יותר לפרשיית התמיד מאשר לשאר פרשיות

² כמו כן, רבנו יונה סובר כי אמירת קרבנות היא בגדר חובה, אולם התייחסותו ל"פרשת הקרבנות" בלשון יחיד עשויה לרמז על כך שהוא מתכוון לפרשיית קורבן התמיד דווקא.

שולחן ערוך או"ח א, ט

יש נוהגין לומר פרשת הכיור (שמות ל, יז-כא) ואח"כ פרשת תרומת הדשן (ויקרא ו, א-ו) ואח"כ פ' [פרשת] התמיד (במדבר כח, א-ח) ואח"כ פרשת מזבח מקטר קטורת (שמות ל, ז-י) ופרשת סמני הקטורת ועשייתו (שמות ל, לד-לו).

תלמידי רבנו יונה ברכות ה ע"א

התקינו לומר פרשת קרבנות על פה בכל יום מפני שהיא חובה

הקורבנות.

פוסקי הלכה אחרים, לעומת זאת, סוברים שאמירת קורבנות אינה בגדר חובה לנשים או לגברים.

חיד"א, שו"ת יוסף אומץ סימן טז
דנשים חייבות בכל הקרבנות... אבל שאין להם חיוב ללמוד בדיני הקרבנות זהו אמת... דאין
חובה אפילו על האנשים לקרות הקרבנות...

לדברי החיד"א, נשים חייבות בהקרבת קורבנות כאשר ניתן להקריב אותם, אך לא מחויבות בלימוד
עליהם. (הוא כותב שנשים לא צריכות ללמוד עליהם כלל!).

בפועל גברים ונשים רבים מדלגים על קורבנות בזמן התפילה. אך אמירת קורבנות בהחלט ראויה
לשבח, במיוחד הפרשייה על קורבן התמיד.

לפי הרב אליעזר מלמד, אם ישנו קוצר בזמן, אישה יכולה לומר את הפרשייה על קורבן התמיד מיד
אחרי ברכות התורה, במקום ברכת כוהנים. גישה זו מתבססת על כך שניתן להתייחס לקורבנות כדרך
של לימוד תורה המגיע לאחר ברכות התורה.³

פסוקי דזמרה

מדוע אומרים את פסוקי דזמרה?

בגמרא מובא שעלינו לתת שבח לקב"ה לפני התפילה:

ברכות לב ע"א
דרש רבי שמלאי: לעולם יסדר אדם שבחו של הקב"ה ואחר כך יתפלל.

ניתן לפרש הנחיה זו כמתייחסת למבנה של תפילת שמונה עשרה, שבה השבח מגיע לפני הבקשה.
אך במקום אחר בגמרא מובא שיש להשתדל להגיד כמה פרקי שבח לה' בכל יום:

שבת קיח ע"ב
אמר רבי יוסי: יהא חלקי מגומרי הלל בכל יום. איני [האומנם]? והאמר [והרי אמר] מר: הקורא
הלל בכל יום, הרי זה מחרף ומגדף! כי קאמרינן [כאשר אומרים] בפסוקי דזמרא.

גמרא זו מגיעה למסקנה שאין לומר הלל בכל יום, מכיוון שהדבר יפחית בצורה ניכרת ממשמעותו
ומעוצמתו. במקום זאת, יש לומר פרקי שירה המשבחים את ה' בכל יום, והם מכונים "פסוקי דזמרה".

משילוב של שתי גמרות אלה ניתן להסיק שעלינו לומר פרקי שבח בכל יום כהקדמה לתפילה, אפילו
לפני תפילת שמונה עשרה.

התוספות כותבים בפירוש שתפקידם של פסוקי דזמרה הוא להיות הכנה לתפילה:

תוספות מסכת ברכות לא ע"א, ד"ה רבנן
אין מתפללין מתוך קלות ראש ושחוק אלא מתוך כובד ראש ושמחה של מצוה כגון שעסק בדברי
תורה ולכן נהגו לומר פסוקי דזמרה ואשרי קודם תפלה.

³ ניתן למצוא כאן.

הרב אליעזר מלמד, קרבנות ופסוקי דזמרה, מתוך תפילת נשים
מכל מקום אפשר להציע, שאחר ברכות התורה, במקום לומר פסוקי ברכת כהנים והברייתא "אלו דברים" וכו', יאמרו הנשים
את פרשת התמיד

התוספות רואים את פסוקי דזמרה כאמצעי להשגת כובד הראש הראוי לתפילה מתוך שמחה. ניתן להגיע לאותו כובד ראש גם מתוך לימוד תורה.⁴

כיוון שפסוקי דזמרה שייכים לתחילת התפילה, השולחן ערוך פוסק שמי שדילג על אמירתם יכול לחזור ולומר אותם אחרי שחרית, רק בלי ברכה.⁵

אילו פרקי שבח אנו אומרים?

רש"י מסביר שהמושג "פסוקי דזמרה" המופיע בגמרא מכוון לפרקים קמ"ח וק"נ בתהילים.

רש"י שבת קיח ע"ב

פסוקי דזמרה – שני מזמורים של הילולים, הללו את ה' מן השמים (פרק קמח) הללו אל בקדשו (פרק קנ).

פרקי תהילים אלה הינם פרקים בעלי תוכן מקיף מהווים מעין סיום מפואר לספר תהילים. הראשון מפאר ומשבח את הקב"ה מכל קצוות היקום, והשני חותם את ספר התהילים בקריאה לכל חי לשבח את ה' בשירה.

מה עוד עלינו לומר? לפי גמרא נוספת, ראוי להשתדל לומר תהילה לדוד (תהילים קמ"ה), הידוע כ'אשרי' בעקבות הפסוק האחרון של פרק קמ"ד בתהילים, שאנו מוסיפים כפתיחה המזמור) שלוש פעמים ביום: ברכות ד ע"ב

אמר רבי אלעזר אמר רבי אבינא: כל האומר תהלה לדוד בכל יום שלוש פעמים, מובטח לו שהוא בן העולם הבא.

ייחודו של 'אשרי' הוא בכך שהוא כולל בתוכו רשימה מקיפה של שבח לקב"ה לפי סדר הא'–ב', וגם מתייחס להיותו של ה' מכלכל ומחיה אותנו: "פותח את ידיך ומשביע לכל חי רצון".⁶

לפי הרי"ף⁷ והרמב"ם, 'אשרי' וחמשת מזמורי התהילים הבאים אחריו (הכוללים את שני המזמורים שהזכיר רש"י לעיל) הם העיקר של פסוקי דזמרה.

משנה תורה, הלכות תפילה ונשיאת כפים ז, יב

ושבחו חכמים למי שקורא זמירות מספר תהילים בכל יום ויום מתהלה לדוד עד סוף הספר, וכבר נהגו לקרות פסוקים לפניהם ולאחריהם ותקנו ברכה לפני הזמירות והיא ברוך שאמר וברכה לאחריהם והוא ישתבח, ואחר כך מברך על קריאת שמע וקורא קריאת שמע.

כפי שמציין הרמב"ם, אנו ממסגרים את פרקי תהילים אלה בברכות שבח: ברוך שאמר וישתבח, ואז ממשיכים לקריאת שמע וברכותיה. במשך השנים, נוספו לתחילת התפילה קטעי שבח נוספים כגון

⁴ בשיעוריו על תפילת שחרית, הרב יוסף דוב סולוביצ'יק לוקח רעיון זה צעד אחד קדימה ומגדיר את פסוקי דזמרה כלימוד תורה שמטרתו להכניס אותנו לאווירה הראויה לקראת התפילה. ראי "בענין פסוקי דזמרה", שיעורים לזכר אבא מרי ז"ל, כרך II, עמ' 17-34.

⁵ שולחן ערוך או"ח נב, א

ואם כבר התחילו הצבור יוצר [=ברכת יוצר אור], ואין שהות לומר פסוקי דזמרה אפי' [אפילו] בדילוג, יקרא ק"ש [קריאת שמע] וברכותיה עם הציבור ויתפלל עמהם, ואחר כך יקרא כל פסוקי דזמרה בלא ברכה שלפניהם ולא של אחריהם.

⁶ ברכות ד ע"ב

מאי טעמא? אילימא משום דאיתא באל"ף ב"ת – נימא אשרי תמימי דרך דאיתא בתמניא אפי'! אלא משום דאית ביה פותח את ידך – נימא הלל הגדול דכתיב ביה: נתן לחם לכל בשר! – אלא: משום דאית ביה תרתי. תרגום:

מהו הטעם? אם תאמר, משום שהוא [מזמור 'אשרי'] מסודר לפי אל"ף ב"ת – נאמר את 'אשרי תמימי דרך' [תהילים קי"ט] שמסודר בשמונה פנים [שבו לכל אות יש שמונה פסוקים]! אלא משום שיש בו [ב'אשרי'] "פותח את ידך" – נאמר את הלל הגדול [מזמור קל"ו] שכתוב בו "נותן לחם לכל בשר"! אלא משום שיש בו [ב'אשרי'] שניהם.

⁷ רי"ף מסכת שבת מד ע"א

כי קאמרינן בפסוקי דזמרה ומאי ניהו מתהלה לדוד עד כל הנשמה תהלל יה:

"הודו לה' קראו בשמו", מזמור לתודה, "ויברך דוד" ושירת הים, כאשר כל אחד מהם מתמקד בפן שונה של הקב"ה הראוי לשבח.

הרמב"ם מוסיף וכותב כי "שבחו חכמים למי שקורא זמירות מספר תהילים בכל יום ויום". ניתן ללמוד מכך שאמירת פסוקי דזמרה ראויה, אך אינה בגדר חיוב. כיום, פסוקי דזמרה קיבלו את המעמד של מנהג מחייב.

מה המינימום שיש לומר בפסוקי דזמרה?

אם מגיעים מאוחר לתפילת שחרית, ניתן ואף צריך לקצר בפסוקי דזמרה כדי להתפלל שמונה עשרה עם הציבור. השולחן ערוך והרמ"א מציעים שיטה לקיצור התפילה, בהתאם לזמן הנתון.

שולחן ערוך אורח חיים הלכות ברכות ושאר ברכות סימן נב סעיף א
אם בא לבהכ"נ [לבית הכנסת] ומצא צבור בסוף פסוקי דזמרה, אומר ברוך שאמר עד מהולל בתשבחות, ואח"כ תהלה לדוד עד מעתה ועד עולם הללויה (תהילים קמה, א-כא; קטו, יח), ואח"כ הללו את ה' מן השמים עד לבני ישראל עם קרובו הללויה (תהילים קמח, א-יד), ואח"כ הללו אל בקדשו עד כל הנשמה תהלל יה (תהילים קנ, א-ז). ... ואם אין שהות כ"כ [כל כך], ידלג גם מזמור הללו את ה' מן השמים (תהילים קמח, א-יד). הגה: אם עוד אין שהות, לא יאמר רק [אלא]: ברוך שאמר, ותהלה לדוד וישתבח (הרא"ש והר"י פרק אין עומדין)....

מי שעלול לפספס תפילת שמונה עשרה במניין, יכול להצטרף לתפילה בציבור במהירות על ידי דילוג על חלק מפסוקי דזמרה. ניתן לקצר בפסוקי דזמרה גם במקרים אחרים שבהם יש קוצר בזמן. המינימום שיש לומר הוא שתי הברכות של 'ברוך שאמר' ו'ישתבח', ו'אשרי' באמצע. אם יש יותר זמן, נוסף את שני המזמורים שרש"י הזכיר ('הללויה' השלישי והחמישי). אם יש אף יותר זמן, נוכל להתחיל ב'אשרי', כפי שכותב הרמב"ם, ולומר את כל שאר מזמורי התהלים הבאים לאחריו לפי הסדר.

בפועל, גברים ונשים רבים הנתונים בקוצר זמן מצליחים לומר רק את 'אשרי' בין הברכות.

נשים ופסוקי דזמרה

באופן כללי, פסוקי דזמרה קיבלו את המעמד של מנהג מחייב ולא של חיוב מוחלט. האם מנהג זה חל על נשים וגברים באופן שווה?

פוסקי ההלכה נחלקים באשר לשאלה זו.

א. מנהג מחייב – ראינו לעיל שהמהרי"ל גורס כי נשים חייבות בקורבנות. הוא מציין את פסוקי דזמרה באותו הקשר.

שו"ת מהרי"ל החדשות סימן מה
הרי מכוונות את עצמן לק"ש [לקריאת שמע] ולפסוקי דזמרה נמי מחייב' בהו [גם מחויבות בהם].

המהרי"ל רואה את פסוקי דזמרה כחלק סטנדרטי מתפילתן של נשים, בו גם נשים "מחייבות בהו".

כמו כן, בדיונו של בעל ערוך השולחן על פסוקי דזמרה, הוא מתנסח באופן המצביע על כך שנשים קיבלו אותם כמנהג מחייב.

ערוך השולחן אורח חיים סימן מז סעיף כה
וקבעו עליהן לחובה גם ק"ש [קריאת שמע] ופסוקי דזמרה ושירת הים

נוכל להבין מדוע נשים נוהגות לומר פסוקי דזמרה. אם פסוקי דזמרה מהווים הכנה לתפילה, בוודאי שיש טעם שגם נשים יגידו אותם, שהרי נשים מחויבות בתפילה, ועל כן צריכות גם הן להתכונן אליה. המשנה ברורה כותב זאת כך:

משנה ברורה סימן ע, ב
ופסוקי דזמרה ... דהעיקר ניתקנו בשביל התפלה א"כ [אם כן] ממילא חייבות. ...

II. רשות – כאמור, לא כולם מסכימים שנשים מחויבות בפסוקי דזמרה. רבי שניאור זלמן מלאדי, בעל התניא, כותב מבלי לספק לכך הסבר שאמירת פסוקי דזמרה היא בגדר רשות לנשים:

שולחן ערוך הרב אורח חיים סימן ע, א
אם רצו לברך ... וגם פסוקי דזמרה וברכותיה הרשות בידם:

אם אישה מעוניינת בכך, היא "רשאית" לומר פסוקי דזמרה. בשער הציון, המשנה ברורה מביא גישה זו וכותב שהשאלה דורשת העמקה נוספת.⁸

למרבה ההפתעה, ערוך השולחן גם הוא כותב שפסוקי דזמרה הם רשות לנשים:

ערוך השולחן אורח חיים סימן ע, א
וברוך שאמר וישתבח אין חיוב עליהן ויכולות לומר ולמה לא יוכלו לזמר לה' כמו שעשתה מרים וכל נשי ישראל בקריעת ים סוף:

קשה ליישב את האמירה שנשים "יכולות לומר" פסוקי דזמרה יחד עם ציטוטו הקודם של ערוך השולחן כאשר הוא בעצמו התייחס לפסוקי דזמרה כמנהג מחייב. למה שפסוקי דזמרה יהיו בגדר רשות רק בעבור נשים?

ייתכן ששולחן ערוך הרב וערוך השולחן הושפעו מגישתו של המגן אברהם, המטיל ספק בחובת נשים להתפלל תפילת שמונה עשרה.⁹ מאחר שנשים רבות כלל אינן מתפללות שמונה עשרה מלכתחילה, קשה לחייב את כל הנשים ביותר מכך.

הרב עובדיה יוסף מציע הסבר נוסף מדוע ייתכן שנשים אינן חייבות בפסוקי דזמרה. הוא טוען שפסוקי דזמרה נחשבים מצוות עשה שהזמנו גרמה מאחר שיש לומר אותם בברכה רק בתחילת תפילת שחרית. מי שכבר התפלל שחרית לא יברך עליהם. בגמרא מובא שנשים מחויבות בתפילה מפני שתפילה היא 'רחמי'. מאחר ועניינם של פסוקי דזמרה הוא שבח, "דלאו רחמי נינהו [שלא רחמים הם]", אין סיבה לחייב בהם נשים.

שו"ת יביע אומר חלק ב' או"ח ו, י
... אין לנשים לברך ברכות פסוקי דזמרה, שגם לפסד"ז [לפסוקי דזמרה] יש זמן מיוחד, שהרי נתקנו לפני שחרית דוקא. ... ומכיון דלאו רחמי נינהו אע"פ [אף על פי] שהם צורך תפילה, נשים פטורות. וכמ"ש [וכמו שכתב] הגר"ז וה' ערוך השלחן (סי' ע) בשם האחרונים. וע' [ועיין] משנה ברורה (סק"ב) מ"ש [מה שכתב] בזה. ועכ"פ [ועל כל פנים] אם ירצו הנשים לאמרם, יברכו ברכות פסד"ז... [פסוקי דזמרה] בלא הזכרת שם שמים.

⁸ שער הציון סימן ע, ד
והגר"ז כתב להפך וצריך עיון:
⁹ עמדתו של ערוך השולחן אינה ברורה. בדיונו על ברכות התורה, נראה שהוא מסכים עם המהרי"ל וסובר שהוא טוען שנשים קיבלו על עצמן את החיוב. אולם בדיונו על פסוקי דזמרה, הוא כותב שנשים אינן מחויבות.

ערוך השולחן א"ח מז, כה
וקבעו עליהן לחובה גם ק"ש [קריאת שמע] ופסוקי דזמרה ושירת הים וגם יש מי שסובר שדינים שלהן חייבות ללמוד [סמ"ג] וכן נוהגות לברך על כל מצות עשה שהזמן גרמא וכן בברהמ"ז [בברכת המזון] אומרות ועל תורתך שלמדתנו ולכן מכל טעמים אלו רשאות לברך

ברכות

מעבר לכך שהרב עובדיה מסביר מדוע ייתכן שנשים פטורות מפסוקי דזמרה, הוא כותב כי אישה הרוצה להגיד אותם צריכה לברך את הברכות הממסגרות בלי שם ה', כדי שלא לומר ברכה לבטלה.

כפי שראינו [בדינונו](#) על הנושא, הרב עובדיה מתנגד שמי שאין לו חיוב במצווה יברך על קיומה מרצון. בהתאם הוא פוסק שאין לנשים לברך על פסוקי דזמרה הנאמרים ברצון מאותה סיבה. כפי שצינו לעיל, פוסקים אחרים, כולל כמה פוסקים ספרדיים, חולקים עליו. גם כאן, הרב בן ציון אבא שאול מתיר לנשים לברך:

שו"ת אור לציון ב, ה הלכות פסוקי דזמרה וקדיש
אף שנשים אינן חייבות בפסוקי דזמרה, מכל מקום רשאות לומר פסוקי דזמרה עם ברכת ברוך
שאמר בתחילה וברכת ישתבח לבסוף בשם ומלכות.

מי שמתירים לנשים לברך על קיום מצוות מרצון לא יתנגדו לכך שאישה תברך ברכות אלו, במיוחד לאור זאת שיש סברה לחייב נשים בפסוקי דזמרה.

יתר על כן, אלו הן ברכות שבח לה', ולא ברכות המצוות. ייתכן והשולחן ערוך, המתנגד לברכת נשים על קיום מצוות מרצון, פוסק כך רק לגבי ברכות הכוללות את המילה "וציונו". דיוק כזה יאפשר לאישה לברך על פסוקי דזמרה, אפילו אם היא לא נוהגת לברך על מצוות מרצון, כיוון שהברכות הממסגרות את פסוקי דזמרה אינן מכילות את המילה "וציונו". הרב עובדיה יוסף כותב גם הוא שנשים אשכנזיות יכולות לברך ברכות אלה.¹⁰

הלכה למעשה

מצד אחד, ייתכן שפסוקי דזמרה נחשבים למצוות עשה שהזמן גרמה מכיוון שהם נאמרים כהכנה לתפילה, ואם כן נשים אינן חייבות בהם. מצד שני, אם פסוקי דזמרה נחשבים כחלק בלתי נפרד מההכנה לתפילה, אזי על נשים לומר אותם כחלק מהחיוב בתפילה.

לאור הדעות שפסוקי דזמרה הם בגדר מנהג מחייב לנשים, ומאחר שגם הפוסקים הסוברים שנשים פטורות מהם עדין מתירים לנשים לומר את פסוקי דזמרה, ראוי לאישה לומר אותם בברכה, לפחות בקיצור, כאשר הדבר מתאפשר. נשים הנוהגות כפסיקת הרב עובדיה יוסף ישמיטו את שם ה' מהביטוי "ברוך אתה ה'" בברכה.

מדוע נשים רבות אומרות תהילים, אך לא פסוקי דזמרה?

מעניין מאוד להשוות את פסוקי דזמרה למנהג של אמירת תהילים. אמירת תהילים נחשבת כראויה לשבח במיוחד בעבור מי שלא יכול לעסוק בלימוד תורה פורמלי יותר, ועל כן אין זה מפתיע שדווקא נשים ידועות בקריאת תהילים בכל הזדמנות ובמאמץ לסיים ספר תהילים מדי יום, שבוע או חודש, ולפעמים בקבוצות.

החלקים העיקריים בפסוקי דזמרה הם מזמורי תהילים. עם זאת, בעוד שאת פסוקי דזמרה אומרים לפני קריאת שמע ותפילת שמונה עשרה, נשים הקוראות פרקי תהילים אחרים יכולות לומר אותם בכל שלב לאורך היום. פסוקי דזמרה הם בגדר מנהג מחייב, בעוד שאמירת תהילים היא רשות לחלוטין. ברכות ברוך שאמר וישתבח ממסגרות את פסוקי דזמרה, אך בקריאת תהילים קיימת אפשרות בלתי מחייבת להוסיף תחינות לפני ואחרי הקריאה. מכיוון שישנן ברכות לפני ואחרי פסוקי דזמרה, בעייתי

10 שו"ת יחזה דעת חלק ג, ג

אולם הנשים מעדות האשכנזים, אם יברכו על פסוקי דזמרה ברוך שאמר וישתבח, אין למחות בידן, שיש להן על מה שיסמוכו.

יותר להפסיק באמצע אמירתם. לעומת זאת, ניתן להפסיק באמצע קריאת תהילים, מה שהופך אותם לגמישים יותר ומתאימים במיוחד לחייה של אישה שלא תמיד יכולה לצפות מראש מתי יתאפשר לה לפנות זמן לתפילה.

פסוקי דזמרה עוזרים לנו להגיע לתפילה, ולעמידה לפני הקב"ה, מתוך כובד ראש ומתוך הבנה מול מי אנו עומדים. קריאת תהילים, לעומת זאת, נחשבת בדרך כלל כתפילה נפרדת ובלתי תלויה בתפילות אחרות. בקריאת מזמורי תהילים אנו מתחברים למשמעות הפואטית, הרגשית והאישית של מילותיו של דוד המלך, ומבטאים באמצעותן את שעל ליבנו. מאחר שקריאת תהילים נחשבת כתחינה, ניתן להניח שאין אמירתם נחשבת ל"מחרף ומגדף" כמי שאומר הלל בכל יום.

המצב הרצוי הוא שנשים וגברים יגידו פסוקי דזמרה בכל יום לפני תפילת שחרית, ויקראו תהילים בנוסף לכך ככל שמזדמן להם. מאחר שאמירת פסוקי דזמרה מוגבלת בזמן ויותר בעייתי להפסיק באמצע אמירתם, ומפני שהם שייכים לעולם התפילה הפורמלית יותר, אין זה מפתיע שנשים רבות העדיפו לפנות למישור הגמיש יותר של קריאת תהילים כהזדמנות להתפלל ולפנות לקב"ה. בעבור חלק מהנשים, פסוקי דזמרה עשויים גם להיתפס כשייכים דווקא לבית הכנסת, שם הגברים מובילים את התפילה. לעומת זאת, נשים יכולות לקרוא תהילים יחד בכל מקום, ובכך להגדיר את המרחב כמקום לתפילת נשים.

העמקה נוספת

- הרב עזרא ביק, "[קורבנות](#)". מבנה וסדר התפילה (סדרת שיעורים בבית המדרש הוירטואלי).
- הרב עזרא ביק, "[פסוקי דזמרה](#)". מבנה וסדר התפילה (סדרת שיעורים בבית המדרש הוירטואלי).
- הרב דוד ברופסקי "[ברכות השחר וקרבנות](#)". (סדרת שיעורים בבית המדרש הוירטואלי).